

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕГРОВаниХ ЗАНЯТЬ В ПРАКТИЦІ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Пасічник Вікторія, Мельник Валерій, Кудріна Ніна

Львівський державний університет фізичної культури

Анотація:

В статті розглянуто характерні аспекти використання інтегрованих занять в практиці фізичного виховання дітей дошкільного віку. Сформульовано завдання, принципи, а також виділено засоби та методи до реалізації інтегрованих занять в освітньому процесі дошкільного закладу. Визначено основні вимоги та педагогічні умови проведення такого роду занять з дітьми дошкільного віку, які сприятимуть гармонічному розвитку особистості дитини.

In the article the characteristic aspects of integrated training in the practice of physical education of preschool children. Formulated objectives, principles and means and methods allocated to the implementation of integrated studies in education pre-school. The basic requirements and pedagogical conditions of this occupation with preschool children, which will promote the harmonious development of the child.

В статье рассмотрены характерные аспекты использования интегрированных занятий в практике физического воспитания детей дошкольного возраста. Сформулированы задачи, принципы, а также выделены средства и методы в реализации интегрированных занятий в образовательном процессе дошкольного учреждения. Определены основные требования и педагогические условия проведения такого рода занятий с детьми дошкольного возраста, которые будут способствовать гармоничному развитию личности ребенка.

Ключові слова:

фізичне виховання, дошкільний вік, інтегровані заняття.

physical education, preschool age, integrated training.

физическое воспитание, дошкольный возраст, интегрированные занятия.

Постановка проблеми. Аналіз останніх досліджень і публікацій. Демократичні процеси, що відбуваються в державі, вимагають раціональної трансформації сучасної освіти, зокрема, її дошкільної ланки як основи соціокультурного становлення особистості. У світлі вимог до сучасної освіти одним з найголовніших завдань є формування системи навчання і виховання, яка передбачає інтегрований освітній, оздоровчий і загальний виховний ефект, що є запорукою оптимального фізичного, інтелектуального, духовного розвитку дитини [1, 2, 3, 5, 7].

Аналіз останніх літературних джерел. Дошкільний вік – найбільш відповідальний період у процесі як фізичного, так і інтелектуального розвитку дитини. Саме в цьому віці діти засвоюють навички, отримують основи знань; закладаються основи культури рухів, засвоюються нові, раніш невідомі вправи і дії, створюється так звана «база рухів», розвиваються функціональні системи організму, наслідком чого є, зокрема, послідовне підвищення рівня фізичної підготовленості дітей, а отже і функціонального розвитку здорової особистості. Іншими словами, саме у цьому віці закладається фундамент гармонійного розвитку особистості [2, 3, 4, 7, 8].

Тенденція гуманізації системи дошкільного виховання орієнтує спеціалістів фізичного виховання на пошук оптимальних шляхів гармонійного розвитку дитини, усвідомлення необхідності побудови безперервної освіти та виховання, уключаючи етап переходу з дитячого садка в школу.

На думку провідних вчених [5, 7, 9, 14] саме фізичне виховання є особливим видом діяльності, що сприяє вихованню кращих фізичних, моральних, інтелектуальних, психічних якостей і пов'язане з формуванням цілісної, гармонійної особистості та її здоров'я.

Невід'ємною частиною розвитку освітньої системи є удосконалення процесу фізичного виховання підрастаючого покоління, саме це вимагає необхідність пошуку нових організаційних форм. В ході проведення нами теоретичної та експериментальної роботи [2, 8,

15] було доведено, що одним із інноваційних напрямків в контексті вищевикладеного є перспективний і давно назрілий у фізкультурно-спортивній галузі підхід, який полягає в екстраполяції ігрових засобів фізичної культури на інші навчальні заняття (розвиток мовлення, математика, екологія тощо), які розкриваються в рухливо-дидактичних завданнях у навчанні дошкільнят. Саме за допомогою засобів фізичної культури підкреслюється цілісність освіти, де фізична культура виступає стрижневою й зв'язною ланкою.

Мета дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні використання інтегрованих занять у практиці фізичного виховання дітей дошкільного віку.

Методи дослідження: теоретичний аналіз і узагальнення даних літературних джерел, що стосуються проблематики дослідження.

Результати дослідження та їх обговорення. Стратегічні напрями розвитку сучасної освіти, передусім її першої ланки – дошкільної освіти, передбачають реалізацію інтегрованого підходу до побудови змісту, формування у дошкільнят цілісного системного світобачення [1]. Власне тому фізкультурні заняття, які спрямовані на поєднання рухової і пізнавальної діяльності створюють єдине педагогічне середовище, яке має синергетичний ефект, – комплексний вплив значно перевищує сумарну ефективність тих самих засобів у випадку їх окремого застосування [15].

Абсолютно очевидним є необхідність дати визначення сутності поняття «інтеграція». Як зазначає М. Прокоф'єва, інтеграція – це процес взаємодії елементів із заданими властивостями, що супроводжується встановленням, ускладненням і зміцненням істотних зв'язків між елементами на основі достатньої підстави, в результаті якої формується зінтегрований об'єкт (цілісна система) з якісно новими властивостями, у структурі якого зберігаються індивідуальні властивості вихідних елементів [11].

Слід зазначити, що у дошкільному віці існують реальні можливості для широкої інтеграції тілесно-рухової і пізнавальної діяльності дітей. Реалізація цих можливостей відбувається у наступній послідовності: пізнання дітей дошкільного віку сутнісних основ цілеспрямованої тілесно-рухової діяльності – формування мотиваційно-ціннісної основи такої діяльності – об'єднання тілесно-рухової і пізнавальної діяльності [4].

Також важливо пам'ятати про відмінну особливість розвитку дитини у дошкільному віці – тісний взаємозв'язок фізичного і психічного розвитку. Слід звернути увагу на сенситивність дошкільного періоду для інтегрованого розвитку фізичних і розумових здібностей дітей. У молодших школярів вікові темпи розвитку уповільнюються [9]. Поєднання рухової і розумової активності найбільш успішно може реалізовуватися у межах дошкільного фізичного виховання. Це є очевидним, оскільки завдання, форми і засоби фізичного виховання у дошкільному віці дозволяють включати в процес вирішення рухових завдань розумову діяльність (ігровий метод). У початковій школі завдання, форми і засоби фізичного виховання суттєво змінюються, збільшується частка суворо регламентованих вправ, спрямованих на розвиток рухових здібностей. Застосування ігрового методу суттєво знижується, відповідно стає менше можливостей включення до рухової активності компонентів розумової діяльності [9, 14].

Крім того, доцільність реалізації інтегрованих занять в дошкільній освіті пояснюється синкретичною природою дитини дошкільного віку, яка у власному пізнанні світу «йде одночасно у різних напрямках» і має здатність до цілісного світосприймання за допомогою чутливих інформаційних каналів [1].

У контексті вищевикладеного слід підкреслити, що ж таке інтегровані заняття. Під інтегрованими заняттями ми розуміємо таку форму організації діяльності, при якій однією темою об'єднані завдання, наприклад, фізичного виховання та математичного розвитку, пов'язані руховою і пізнавальною діяльністю. Мета таких занять полягає у закріпленні та вдосконаленні рухових умінь, навичок, розвиток розумових здібностей, пізнавальних інтересів,

I. Науковий напрям

розумової активності за допомогою використання міжпредметних зв'язків [10]. Ключовим поняттям є виділення загальних тем. В процесі інтегрованих занять вирішуються три групи завдань. Оздоровчі: розвиток фізичних якостей; задоволення природної біологічної потреби в рухах; сприяння підвищенню рівня функціональних спроможностей організму, зміцнення опорно-рухового апарату. Освітні: формування основних важливих рухових умінь і навичок «школи рухів». Виховні: сприяння розвитку і активізації когнітивних процесів; розвиток та формування інтересу до занять фізичними вправами, до пізнання навколишнього світу; розвиток довільної поведінки, здатності до подолання труднощів; розвиток соціальних емоцій; розвиток здатності до позитивної взаємодії в колективі й навчання комунікативних навичок [8].

У зміст занять з фізичної культури потрібно включати дидактичні ігри, творчі рухливі ігри, проблемні завдання. Таким чином, в процесі фізичного виховання будуть вирішуватись як оздоровчі, так виховні і освітні завдання.

Інтегроване фізкультурне заняття має відповідати таким вимогам:

- рухово-пізнавальна спрямованість;
- чіткість і компактність;
- продуманий і логічний взаємозв'язок матеріалу;
- взаємозумовленість і взаємозв'язок інтегрованого матеріалу на кожному етапі заняття;
- інформативна ємність навчального матеріалу;
- систематичність і доступність навчального матеріалу [13].

Слід зазначити, що фізкультурне інтегроване заняття має проводитися за традиційною схемою і мати трикомпонентну структуру (вступно-підготовча, основна і заключна частина). Підготовча частина включає організаційні та установчі дії: загальну розминку, послідовну активізацію функціональних систем організму, спеціальну розминку, яка забезпечує специфічну оптимальну роботу систем організму. Основна частина спрямована на розвиток рухових якостей, підвищення рівня функціональних систем організму, навчання руховим діям, використовуючи сюжетно-образне викладання. Заключна частина вирішує завдання відновлення організму після фізичних навантажень, зниження м'язової та психічної напруги [5].

При відборі практичного матеріалу до заняття (ігрових вправ, рухливих ігор, естафет, вправ та ігор з елементами спорту) необхідно дотримуватись наступних вимог: ігровий матеріал повинен бути зрозумілим, доступним і цікавим дітям; в кожному рухово-інтелектуальному завданні учасники отримують достатнє фізичне навантаження і фізіологічну норму рухової активності; руховий та інтелектуальний матеріал заняття повинні відповідати змісту навчальної програми для дітей даного віку; ступінь складності повинен відповідати знанням, умінням і навичкам дітей; різноманітне конструювання ігрових завдань, які доповнюються і ускладнюються з урахуванням психофізіологічних особливостей дітей [8].

Основними методами фізичного виховання і закріплення елементарних уявлень, що застосовуються в процесі інтегрованих занять, виступають: наочні, словесні і практичні. До наочних слід віднести показ вправ, імітаційні дії, наочні посібники та зорові орієнтири для формування орієнтування в просторі. Це власне різноманітний інвентар (кольорові кеглі, м'ячі різних розмірів і кольорів, фішки, кубики, прапорці тощо), спеціальна розмітка на підлозі (ігровий майданчик, спортивний зал) та на стінах у вигляді орієнтирів (стрілки), фігур (квадрат, коло, трикутник тощо) за допомогою крейди, кольорового скотчу, різноманітних дитячих іграшок. До словесних відносяться образні назви вправ, пояснення, вказівки, розпорядження, бесіди, слухові орієнтири і сигнали, загадки. До практичних – ігри, ігрові ситуації, вправи, ігрові завдання, наприклад, «Виміряй, хто далі стрибне», дидактичні ігри з рухом «Виклик номерів», «Дні тижня», «Раз, два, три – до дерева біжи». Такі заняття доцільно проводити нечасто (один раз в два тижні), тому як, з одного боку, вони втрачають свою новизну, а діти інтерес до них, а з іншого – вимагають суттєвої підготовки фахівців [3, 8, 10].

Слід зазначити, що однією з педагогічних умов формування особистості дитини у фізкультурній діяльності виступає предметно-розвивальне середовище, яке спонукає дитину до рухової і пізнавальної діяльності. Тому в процесі організації інтегрованих фізкультурних занять для створення інтересу, ефекту новизни має використовуватися різноманітне обладнання та інвентар. Для цього можна застосовувати прийоми, запропоновані М. О. Руною [12]: за рахунок зміни переносного обладнання; розміщення (підвішування, прикріплення тощо) на стаціонарному і переносному обладнанні різноманітного інвентарю (картки, палиці, кубики тощо); об'єднання інвентарю та обладнання в певні комплекси (смуга перешкод та ін.); різноманітне просторове розміщення, раціональна зміна і чергування; створення різних ігрових зон (на маті, на траві, у піску тощо).

Велика увага приділяється естетичним аспектам заняття, музичному супроводу. Музика цілеспрямовано стимулює і регулює рухову активність і психічний стан дітей, сприяє повній узгодженості рухів у швидкості і тривалості, кращій координації і регуляції м'язових зусиль з функціями різних аналізаторів організму дитини. У процесі рухової діяльності під музичний супровід діти орієнтуються на музику як на особливий сигнал до дії – зміна руху (темп, напрямок, амплітуда) на зміну характеру музики (танцювальний, маршовий, пісенний). Важливим є мовлення педагога, його вміння створити ігрову ситуацію для того, щоб діти повірили в неї як у реальність, незвичайну атмосферу слів, асоціацій, бажань дітей [8].

Н. В. Москаленко [5] наголошує на тому, що основним принципом проведення інтегрованих занять у процесі фізичного виховання є створення умов для того, щоб дитина ставала діяльним зацікавленим активним учасником оволодіння знаннями. Саме тому необхідно дотримуватись принципів розвивального навчання, до яких відносяться наступні: відношення до дитини як до суб'єкта будь-якого виду діяльності; формування об'єкт-суб'єктивного стилю взаємовідношень дитини з однолітками та педагогом; організація активної взаємодії дітей з однолітками і створення ситуації взаємозбагачення; включення дітей у творчу діяльність і розвиток їх творчих здібностей; побудова навчання з опорою на ігрові форми. Як зазначає В. М. Немеровський [6] ігрова діяльність сучасних дошкільників повинна бути багаторівневою – комплексною. У зв'язку з цим, якщо згідно лініям розвитку варіювати прийоми ігрової, рухової та інтелектуальної діяльності, то це буде сприяти підвищенню психоемоційного стану дітей, формуванню мотивації до фізкультурних занять і суміжних видів діяльності (ігрової – навчальної, ігрової – трудової, ігрової – розвивальної).

Що стосується підготовки педагога до проведення інтегрованого фізкультурного заняття, то доцільно згідно з темою і метою занять визначити зміст, структуру і хід уроку; методику і організацію; чіткі і конкретні завдання; підкріпити кожне завдання необхідними, найбільш ефективними і доступними для дітей фізичними вправами. Також вчитель повинен використовувати як методичні, так і організаційні прийоми, які сприяють підвищенню ефективності уроку. Так, для підтримки зацікавленості до такого заняття, викладач може використовувати комплекс різних стимулів: створення педагогічних і проблемних ситуацій, формування припущень для самостійних і творчих дій дитини [3, 5].

Педагог повинен спланувати систему власних дій організаційно-методичного характеру – підготовка інвентарю та обладнання, підбір методів організації, визначення фізичного навантаження, оцінку результатів діяльності, акцентуючи увагу на позитивних якостях та досягненнях дітей, на задоволенні їх потреби в самостверженні та спілкуванні.

Висновки. Розкриття закономірностей взаємодії фізичної та інтелектуальної сфер дитини дошкільного віку в процесі інтегрованих фізкультурних занять дозволить знайти резервні можливості підвищення ефективності освітнього процесу і в максимальному ступені використовувати позитивний перенос впливу розвитку однієї функціональної системи на іншу.

Інтегрований підхід у фізичному вихованні, безперечно, сприятиме покращенню фізичного розвитку і фізичної підготовленості, розширенню соціально-пізнавального досвіду дітей, інтенсивному розвитку когнітивних процесів; формуванню допитливості, активного ставлення до подій і явищ дійсності; і в цілому забезпеченню дошкільної зрілості.

Література:

1. Гавриш Н. В. Інтеграційні процеси в системі дошкільної освіти / Н. В. Гавриш // Вісник Дніпропетровського університету економіки та права імені Альфреда Нобеля. Серія : Педагогіка і психологія. – Дніпропетровськ, 2011. – № 1 (1). – С. 16–20.

2. Дидактичні ігри з м'ячами : навч. посіб. / авт. кол. : Приступа Є. Н., Петришин Ю. В., Виноградський Б. А., Петрина Р. Л., Пасічник В. М. – Л. : ЛДУФК, 2014. – 206 с. – ISBN 978-966-2328-61-5.

3. Дошкільне фізичне виховання дітей : [навч. посіб. для студ. ВНЗ фіз. виховання і спорту] / Н. В. Москаленко, З. В. Анастасєва, Т. В. Сичова, Н. Г. Лапшина. – Д. : Інновація, 2011. – 143 с.

4. Магомедов Р. Р. Азбука физической культуры для детей старшего дошкольного возраста : учеб.-метод. пособие / Р. Р. Магомедов. – Ставрополь : Изд-во СГПИ, 2011. – 90 с.

5. Москаленко Н. В. Фізичне виховання молодших школярів : [монографія] / Наталія Василівна Москаленко. – Дніпропетровськ : Інновація, 2009. – 344 с.

6. Немеровский В. М. Игровая гимнастика и психогимнастика для дошкольников : учеб. пособие / В. М. Немеровский. – Псков : [б. и.], 2005. – 300 с.

7. Пангелова Н. Є. Формування гармонійно розвиненої особистості дітей дошкільного віку в процесі фізичного виховання : [монографія] / Наталія Євгенівна Пангелова. – Переяслав-Хмельницький : ФОП Лукашевич О. М., 2013. – 432 с.

8. Пасічник В. М. Удосконалення фізичних і розумових здібностей у фізичному вихованні дітей старшого дошкільного віку з використанням інтегрально-розвивальних м'ячів [Текст] : дис. ... канд. наук з фіз. виховання та спорту : 24.00.02 / Пасічник Вікторія Михайлівна. – Л., 2014. – 298 с.

9. Правдов М. А. Интеграция двигательной и познавательной деятельности детей в дошкольном образовательном учреждении / М. А. Правдов, А. А. Антонов // Вестник БФУ им. И. Канта. – 2010. – № 5. – С. 108–114.

10. Прищепа С. С. Интегрированные физкультурные занятия в практике работы ДОУ / С. С. Прищепа, Н. А. Атрощенко, М. А. Семешина // Современный детский сад. – Москва : АРКТИ, 2012. – Вып. 1. – С. 34–41.

11. Прокоф'єва М. Ю. Інтеграція педагогічної підготовки майбутніх вихователів дошкільних закладів і вчителів початкових класів: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / М. Ю. Прокоф'єва. – Одеса, 2008. – 21 с.

12. Рунова М. О. Рухова активність дитини в дитячому садку : посіб. для працівників дошкільних закладів, викладачів, студентів / М. О. Рунова. – Х. : Ранок, 2007. – 192 с.

13. Сажина С. Д. Технология интегрированного занятия в ДОУ : метод. пособие / С. Д. Сажина. – Москва : ТЦ Сфера, 2008. – 128 с.

14. Стародубцева И. В. Интеллектуализация физического воспитания: состояние, проблемы, перспективы / И. В. Стародубцева // Физическое культура: воспитание, образование, тренировка. – 2010. – № 1. – С. 5–7.

Viktoria Pasichnyk, Valeryi Melnyk, Volodymyr Levkiv, Vasyl Kovtsun Effectiveness of integral-developmental balls use in complex development of physical and mental abilities of senior preschool age children / Journal of Physical Education and Sport (JPES) 15(4), Art 118, pp. 775–780, 2015.